

OSA 1

1. Määrittele lyhyesti kirja-artikkelin (Eteläpelto, Heiskanen & Collin) perusteella seuraavia käsitteitä tai niiden suhteita ohjeen mukaan (yht. 15 p.):

Kuvaa lyhyesti toimijuuden ja vallan suhdetta (3 p)

Kolmen pisteen vastauksessa tuli olla ainakin kolme kohtaa alla olevista:

- Toimijuudella ja vallalla aina yhteys toisiinsa: Toimijuus ei ole mahdollista ilman valtaa vaikuttaa asioihin ja tehdä valintoja.
- Ne ovat yhtäältä resursseja (osaaminen, tieto, sosiaaliset verkostot) ja toisaalta rajoitteita (yhteiskunnalliset vallankäyttäjät, instituutiot, sosiaaliset normit) toisilleen. (s. 14) Vastauksessa pitää ilmetä sekä resurssi että rajoite, jotta tästä kohdasta saa pisteen.
- Toimijuuden ja vallan välisten suhteiden tarkastelu on monipuolistunut, sitä mukaa kun vallan käsite on saanut uusia merkityksiä. (s.13)
- Kontekstuaalisia ja kohteellisia ilmiöitä, eli toiminnan kohteen ja kontekstin huomioiminen keskeistä (s.23)

Määrittele lyhyesti uusliberaali ihmiskuva (3 p)

Kolmen pisteen vastauksessa tuli olla ainakin kolme kohtaa alla olevista:

- Yksilöiden valintoja ja mahdollisuuksia korostava ihmiskuva
- Yksilöiden kapasiteetti ja kyvyt ja taidot korostuvat
- Valintojen seuraukset – menestyminen tai epäonnistuminen – jäävät yksilön kannettavaksi.
- Jättää huomiotta yksilöiden toimintaan vaikuttavan sosiaalisen, taloudellisen, kulttuurisen ja aineellisen kontekstin ja yksilöiden poikkeavat edellytykset. (s.12)

Mitä sanapari "power over" ja "power to" tarkoittavat? (3 p)

Power over viittaa suhteeseen jossa yhdellä osapuolella on käskyvalta tai kontrollimahdollisuus toiseen osapuoleen. (1.5 p.). Power to viittaa kykyyn saada aikaan jokin asiantila. Valta resurssina, kykyinä saada aikaan jotain, esimerkiksi kasvatuksellista hyvää. (s.15) (1.5 p.)

Kuvaa lyhyesti, miten toimijuus on ymmärretty sosiaalitieteissä (3 p)

Kolmen pisteen vastauksessa tuli olla ainakin kolme kohtaa alla olevista:

- Toimijuudella on kuvattu yhteiskunnan ja yksilön välisiä suhteita.
- Toimijuus on liittynyt kysymykseen siitä, missä määrin yksilöt ohjaavat toimintaansa omilla valinnoillaan.
- Toimijuus on liittynyt kysymykseen siitä, missä määrin sosiaaliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset rakenteet ja normit ohjaavat yksilön toimintaa.
- Toimijuuden ja rakenteen välisen suhteen määrittely keskeistä: nähdäänkö rakenteet ensisijaisesti rajoitteena vai resurssina (s.18.) Tässä on pitänyt puhua rakenteiden suhteesta toimijuuteen, ei subjektiin tai yksilöön, jotta on saanut tästä kohdasta pisteen.

Pisteitä on saanut vain edellä olevista kohdista, joissa tuodaan esille sosiaalitieteiden ymmärrys toimijuudesta. Artikkelissa sosiaalitieteellisen määrittelyn jälkeen avataan yhteiskuntatieteellistä

keskustelua toimijuudesta Giddensin, Archerin, naistutkimuksen yms. määrittelyiden kautta. Näistä yhteiskuntatieteellisistä määrittelyistä ei ole saanut pisteitä.

Selitä, mitä elämänkaaritoimijuus tarkoittaa (3 p)

Kolmen pisteen vastauksessa tuli olla ainakin kolme kohtaa alla olevista:

- Subjektin/yksilön yritys vaikuttaa ja muokata omaa elämäänsä pitkällä tähtäimellä. Ajallisen ulottuvuuden mukaan ottaminen toimijuuden määrittelyyn ja sen korostaminen. Pelkän pitkäkestoisen toiminnan mainita ei riitä, jos ei vastauksessa ilmene, että kyseessä on tarkoituksellinen omaan elämään kohdistuva toiminta.
- Ilmenee kolmella tavalla: kapasiteettina, vastarintana ja muutoksena
- Henkilökohtaisella tasolla näyttäytyy kykyä muodostaa ja tavoitella elämän suunnitelmia.
- Henkilön käsitys omasta pystyvyydestään (self efficacy) keskiössä (s.22). Tulee puhua täsmällisesti minäpystyvyydestä tai laajemmin siihen liittyvistä osa-alueista, pelkkä itseluottamuksen tai uskomusten mainita ei riitä että saisi pisteen.

MALLIVASTAUS

OSA 2 (10 pistettä)

Selitä Saresman tekstin perusteella lyhyesti, mitä intersektionaalisuus tarkoittaa (3 p.)

Kolmen pisteen vastauksesta käy ilmi seuraavat asiat:

Tarkastelussa yksilöiden ja ryhmien väliset erot. (0,5 p.)

Erojen esimerkit: sukupuoli, etninen tausta, seksuaalinen suuntautuminen, uskonto, yhteiskuntaluokka yms. (0,5 p.)

Intersektionaalisuudessa keskeistä on erojen risteäminen ja yhtäaikaisuus – esimerkiksi pelkän sukupuolen tarkastelu ei riitä. (1 p.)

Eroihin liittyy valtahierarkioita; ihmisiä kohdellaan eroihin perustuen eri tavoin. (0,5 p.)

Intersektionaalisuuden avulla pyritään tekemään eriarvoistavia käytäntöjä näkyväksi ja purkamaan niitä. (0,5 p.)

Pohdi Saresman tekstin pohjalta seuraavia kysymyksiä. Käytä vastauksessasi Saresman argumenttien lisäksi myös omia perusteluja tai esimerkkejä. a) miten intersektionaalisuus ja erilaiset valta-asetat näkyvät suomalaisessa koulutusjärjestelmässä? ja b) miten eroja ja valta-asemia voidaan purkaa koulutuksessa? (kohdat a + b, yhteensä 7 p.)

7 pisteen vastauksessa kohtiin a ja b liittyy Saresman argumenttien lisäksi omia esimerkkejä tai perusteluja.

-Kohta a) (3 p.)

Saresman esimerkit 2 p. / kaksi esimerkkiä + omat esimerkit 1 p.

- Esimerkiksi sukupuoli, alueelliset erot ja vanhempien koulutustausta tai yhteiskunnallinen tausta/ yhteiskuntaluokka voivat luoda eroja ja erilaisia valta-asemia suomalaisessa koulutusjärjestelmässä

- Erilaiset etuoikeudet tai etuoikeutetut ryhmät TAI tasa-arvoisuuden illuusio; onko suomalainen koulutus tasa-arvoista?

- Omat esimerkit ja perustelut

Kohta b) (4 p.)

Saresman esimerkit 3 p. / kolme esimerkkiä + omat esimerkit 1 p.

- Ei tulisi keskittyä vain yhteen näkökulmaan (esim. sukupuoli/ tytöt vs. pojat koulussa), vaan tarkastella erilaisia eroja tuottavia tekijöitä ja etuoikeuksia

- Opettajien tulisi tiedostaa omat etuoikeutensa ja lähtökohtansa

- Ymmärrys identiteettien intersektionaalisuudesta, oppilaiden erojen tunnistaminen ja arvostaminen

- Näkökulmien, oppimateriaalien ja lähestymistapojen monipuolistaminen

- Luodaan turvallisia oppimistiloja, joissa erilaisuutta/moninaisuutta arvostetaan

- Omat esimerkit ja perustelut

Osa 3

Analysoi Gloriassa (23.2. 2016) julkaistua juttua Maryan Abdulkarimista käyttäen koeaineistossa määriteltyjä toimijuuden, vallan, elämänkaaritoimijuuden ja intersektionaalisuuden käsitteitä. Tee myös vertailuja aineistossa esiintuotuihin näkökulmiin tai esimerkkeihin. (20 op).

PISTEYTYS

A. Toimijuus 5 pistettä: käsitteen sanallistaminen kahdella alla olevalla maininnalla (2 p) JA käsittely Maryanin elämästä kolme mainintaa osatekijää (3 p)

yksilöiden kapasiteetti tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä sekä ilmaista niin, että tulee ymmärretyksi; aktiivinen toimijuus (agency), elämänhallinta, toimijuuden yksilölliset, kollektiiviset ja yhteiskunnalliset resurssit ja rajoitteet (valta ja valtautuminen); toimijuus edellyttää valtaa ja vapautta (autonomia) valita sekä vaikuttaa tapahtumien kulkuun (power to) ihminen voi vapaasti ja tavoitteellisesti toteuttaa minuuttaan

Miten Maryam on omilla toimillaan vaikuttanut elämäänsä ja miten yhteiskunnalliset rakenteet ovat vaikuttaneet toimijuuden mahdollisuuksiin; toimijuutta tukeneet ja estäneet tekijät: esim. omat uratavoitteet korkealla ja vanhempien kannustus, mutta etniseen ja uskonnolliseen vähemmistöön kuuluminen tuonut rajoitteita (esikuvien puute; opinto-ohjaajan luokittelu etnisen taustan/yhteiskunnallisen aseman perusteella; myös rasismi ja syrjintä toimijuuden esteinä)

B. Valta 5 pistettä: käsitteen sanallistaminen kahdella alla olevalla maininnalla (2 p) JA käsittely Maryanin elämästä kolme mainintaa osatekijää (3 p)

vallan kietoutuminen toimijuuteen, erottamattomia, joskus piiloisia (itsestäänselvyydet ja luonnollistettut asiat), mutta aina kontekstuaalia ja

kohteellisia ilmiöitä/ ja niiden vastavuoroinen suhde , jossa yksilöt tulevat toimijoiksi oman minänsä refleksiivisessä prosessissa (Bauman, Beck, Giddens) TAI valta on keino rajoittaa toimijuutta ja sitä käyttävät yhteiskunnalliset vallankäyttäjät, instituutiot tai lähiyhteisöt, valta rajoittaa ihmisen autonomiaa ja toimijuutta; *power over* eli suhde, jossa yhdellä osapuolella on käskyvalta tai kontrollimahdollisuus toiseen osapuoleen; ja *power to* on kyky saada aikaan jokin asiantila/ kyvykkyyttä tuottaa aiottuja ja ennakoitavia vaikutuksia esim. toisiin henkilöihin. Valta näyttäytyy resurssina, jolla voidaan aikaansaada esimerkiksi sosiaalista tai kasvatuksellista hyvää; ja *power with* eli kollektiivinen kyvykkyys vaikuttaa asioiden tiloihin ja valtaistumisen ehtoihin/ valta on läsnä kaikissa sosiaalisissa suhteissa ja se on luonteeltaan sekä pysyvää että liikkuvaa, tai institutionalisoitunutta

Naisena ja muslimina Maryam nähdään alistettuna; valtahierarkiat Suomessa (esim uskonnon/etnisyyden/sukupuolen mukaan); holhoava/alistava suhtautuminen vähemmistöryhmiin; vähemmistöjen vähäinen näkyvyys politiikassa ja leimaaminen mediassa; voi olla myös power over/to/with pohdintaa (keillä valtaa ja millä tavoin), toimijuuden ja vallan näkyminen yhdessä Maryanin resursseissa ja autonomiassa

C. Intersektionaalisuus 5 pistettä: käsitteen sanallistaminen kahdella alla olevalla maininnalla (2 p) JA käsittely Maryanin elämästä kolme erojen yhteisvaikutusta osatekijää (3 p)

erojen ja niihin liittyvien valta-asemien tunnistaminen intersektionaalisuuden lähtökohta; korostaa yksilöiden ja ryhmien välisiä eroja sekä niiden valtasuhteita ja erojen keskinäistä suhdetta sekä yhteenkietoutumista; mikä kulloinkin ymmärretään normiksi (valkoisuus, heteroseksuaalisuus, keskiluokkaisuus); erojen yhteisvaikutus, tuottavuus, rodullistaminen eli esim. ihonvärin mukaiset oletukset, ennakkoluulot, stereotypiat, jotka marginalisoivat ja jakavat joillekin etuja, huomioon ottaen ryhmien sisäiset

erot; kulttuurinen kloonaus (erilaisuudesta tulee eriarvoisuutta); *sensitiivisyys* tuottaa muutoksen mahdollisuuden

Syrjinnän ja voimattomuuden/sivullisuuden kokemukset liittyvät erilaisiin risteäviin ja yhteen kietoutuviin tekijöihin (esim. nainen, Somaliasta, maahanmuuttaja/turvapaikanhakija, muslimi), valtaerot suhteessa näihin (etuoikeutetut vs. marginalisoidut Suomessa; stereotyyppiat esim. musliminaisista); yhteenkietoutumat Maryanin elämässä sukupuoli, väri, kulttuuri, kieli, uskonto, pukeutuminen, politiikka

D. Elämänkaaritoimijuus 1 piste: käsitteen sanallistaminen oman elämän suunnittelun ja pystyvyyden kautta (0,5 p) ja yksi maininta Maryanin elämästä (0,5 p)

(life course agency) ottaa huomioon ajallisen ulottuvuuden; *ihmisen kyky suunnitella elämänsä ja käsitykseen omasta pystyvyydestä (self efficacy)*, optimismi ja pitää useita identiteettejä

Aluksi oma minäpystyvyys käsitys heikko, vahvistunut kyky tavoitella omia uratavoitteita, muutos kohti aktiivista vastarintaa (Malcolm X esikuvana; muslimiaktivisti ja feministi; voimaantuminen uskonnollisen ja feministisen toiminnan kautta)

E. Analysointi 3 pistettä:

erittely 1 piste = aineiston ajatuksia erittelevä ote

jäsentely 2 pistettä = aineiston sisältöjen uudelleen jäsentely Maryanin tekstin kontekstissa (aikuiskasvatus, työ ja koulutus, monikulttuurisuus, yhteiskunta) (1 p) ja vertailu (1p)

F. Tekstin rakenne ja sisällön johdonmukaisuus 1 piste:

Rakenne (johdanto, käsittely, yhteenveto) (0,5p) ja sisällön johdonmukainen käsittely (0,5p)